

організовуємо роботу з охорони праці

Маєте знати

● Які бувають перевірки

● Що перевіряти

● Яку документацію оформити

Перевіряємо стан охорони праці на підприємстві. Перелік документів

Служба охорони праці (СОП) відповідно до своїх завдань та обов'язків контролює стан безпеки й гігієни праці на підприємстві. Для цього вона планує перевірки. За їх результатами СОП визначає, чи дотримуються на підприємстві нормативно-правових і внутрішніх актів з охорони праці*.

Які етапи перевірки

Будь-яка перевірка передбачає такі етапи: підготовка до перевірки, її проведення й оформлення відповідних матеріалів.

Під час підготовки до перевірки СОП:

- визначає питання, які перевірятимуть;
- підбирає нормативно-правові акти, що регулюють вимоги безпеки та гігієни праці з кожного питання, яке перевірятимуть;
- готує конспект з основними вимогами нормативно-правових актів (за потреби).

Під час перевірки СОП:

- зустрічається з керівником структурного підрозділу та доводить до нього інформацію щодо питань, які перевірятимуть;
- фіксує виявлені порушення та проводить бесіду з особою, яка порушує вимоги внутрішніх актів;

- призупиняє роботу за наявності ризику виникнення аварії або нещасного випадку.

На **останньому етапі** перевірки СОП оформлює припис та, за потреби, подання про притягнення до відповідальності або відсторонення від роботи.

Які бувають перевірки

Умовно перевірки можна поділити на комплексні та цільові.

Комплексні перевірки дають змогу перевірити, чи дотримуються нормативно-правових актів з охорони праці, що поширюються на підприємство, в усіх його підрозділах. А **цільові** — чи дотримуються окремого нормативно-правового акта на підприємстві загалом або у відповідному структурному підрозділі.

Комплексні

СОП слід проводити комплексну перевірку під час упровадження системи управління охороною праці та у разі, якщо підприємство перевірятимуть органи державного нагляду.

Під час перевірки **уточнюють такі питання:**

- наявність на підприємстві нормативно-правових і внутрішніх актів з охорони праці;
- організація навчання працівників із питань охорони праці;
- організація робіт підвищеної небезпеки;
- проведення медоглядів та психофізіологічного добору;
- забезпечення та використання засобів індивідуального захисту (ЗІЗ);
- наявність оцінки технічної безпеки обладнання, будівель і споруд (оцінка ризиків);
- забезпечення працівників санітарно-побутовими умовами.

Наявність на підприємстві нормативно-правових і внутрішніх актів з охорони праці

Необхідні нормативно-правові акти з охорони праці визначайте на підставі Показчика нормативно-правових актів з охорони праці. Цей документ можна знайти на сайті Держпраці (dsp.gov.ua). Зверніть увагу на розділ «Нормативно-правові акти, дія яких поширюється на декілька видів економічної діяльності (код 0.00)» та відповідні розділи за видами економічної діяльності підприємства. Перевірте, чи всі перелічені там нормативно-правові акти є у вашому списку та чи є у вас і керівників структурних підрозділів у наявності. Перелік нормативно-правових актів, що поширюються на всі підприємства, наведено у *Додатку 1*.

Необхідні акти підприємства визначайте відповідно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Перелік внутрішніх актів й інших документів з охорони праці, які мають бути на підприємстві, — у *Додатку 2*.

Організація навчання працівників із питань охорони праці

Основне завдання інженера з охорони праці — стежити за строками перевірки знань працівників із питань охорони праці, наявністю документів, що підтверджують її проходження. Також він має своєчасно корегувати програми та плани навчання. При цьому має враховувати можливі зміни в нормативно-правових актах з охорони праці та технологічних процесах.

Організація робіт підвищеної небезпеки

Якщо на підприємстві виконують роботи підвищеної небезпеки, на які необхідний наряд-допуск, пам'ятайте, що ви **відповідаєте за організацію** розроблення та затвердження порядку оформлення і зберігання нарядів. Перевірте, чи правильно заповнено наряди, їх облік та чи дотримуються працівники вказаних у наряді вимог.

Проведення медоглядів та психофізіологічного добору

Упевніться, що:

- договір з лікувально-профілактичним закладом (ЛПЗ) щодо проведення первинних і періодичних медоглядів чинний;
- список працівників подано до ЛПЗ;
- ЛПЗ склав план-графік медоглядів та погодив їх із роботодавцем;
- на підприємстві є заключний акт за результатами останнього періодичного медогляду працівників.

Окрім того, пересвідчіться, що працівники, які виконують роботи підвищеної небезпеки та підлягають професійному добору, мають **висновок психофізіологічної експертизи**.

Забезпечення та використання ЗІЗ

Перевірте, чи наявні в особистих картках обліку спецодягу, спецвзуття та інших ЗІЗ усі засоби захисту, які необхідно видати працівникам. Упевніться, що кожному працівнику, який використовує ЗІЗ, надано інформацію, як доглядати й обслуговувати ці засоби. Уточніть, чи перуть та ремонтують ЗІЗ, а також, чи користуються ними працівники.

Наявність оцінки технічної безпеки обладнання, будівель і споруд

Технічна безпека обладнання. Мета оцінки технічного стану обладнання — провести облік, аналіз і комплексну оцінку відповідності обладнання технічній документації та правилам безпечної експлуатації; опрацювати пропозиції щодо увідповіднення обладнання підприємства нормам і правилам, а також визначити заходи, щоб запобігти травматизму та досягти безпечної роботи виробництва.

Оцінка технічної безпеки поширюється на обладнання, на яке немає сертифіката відповідності. Під час оцінки проводять експертизу початково-дозвільної, експлуатаційної і технічної документації та визначають, чи відповідають експлуатаційна й технічна документація і технічний стан обладнання стандартам безпеки праці або правилам з охорони праці.

Технічна безпека будівель і споруд. Перевірте наявність документації на будівлі та споруди.

Для будівель і споруд III, IV та V категорії складності, які за класами наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, необхідно мати паспорт об'єкта в паперовій і електронній формі, матеріали обстеження об'єктів та сертифікат. Для будівель і споруд I та II категорії складності, що за класами наслідків належать до об'єктів із незначними наслідками (СС1), — декларацію про готовність об'єктів до експлуатації.

Відповідні нормативні вимоги містить Порядок проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затверджений постановою КМУ від 12.04.2017 № 257, та Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, затверджений постановою КМУ від 13.04.2011 № 461.

Забезпечення працівників санітарно-побутовими умовами

Перевірте, чи відповідають санітарно-побутові приміщення та розміщене в них обладнання ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення».

Цільові перевірки є складниками роботи інженера з охорони праці та можуть **охоплювати такі питання:**

- якість проведення повторних інструктажів з охорони праці;
  - ведення у структурних підрозділах необхідної документації;
  - контроль коштів на охорону праці;
  - дотримання безпеки під час експлуатації машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки;
  - виконання наказів керівника з питань охорони праці та приписів інженера з охорони праці;
  - застосування ЗІЗ;
  - дотримання інструкцій з охорони праці на робочих місцях тощо.
- Розглянемо деякі нюанси, що виникають під час цільової перевірки.

Якість проведення повторних інструктажів з охорони праці

З'ясуйте у безпосереднього керівника робіт, коли він запланував провести інструктаж з охорони праці, та візьміть у нього участь.

Упевніться, що безпосередній керівник робіт після закінчення інструктажу проводить перевірку знань, а не просто бесіду з працівниками під час інструктажу.

Пункт 6.9 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15 (НПАОП 0.00-4.12-05), вказує:

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі завершуються перевіркою знань — усне опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів роботи особою, яка проводила інструктаж.

Ведення у структурних підрозділах документації з охорони праці

Перед перевіркою відповідного структурного підрозділу складіть перелік документів за *Додатком 2*, а у разі експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки — за відповідними правилами, що регламентують їх безпечну експлуатацію.

Наприклад, перевіряємо дільницю холодної обробки металів. На дільниці експлуатують металообробні верстати, вантажопідіймальні механізми та пристрої. У керівника структурного підрозділу мають бути такі документи з охорони праці:

- журнал контролю стану охорони праці;
- затверджений перелік осіб, які підлягають періодичним медоглядам, та висновок медичної комісії про їх допуск до роботи;
- затверджений перелік осіб, які виконують роботи підвищеної небезпеки, матеріали проходження ними навчання та перевірки знань із питань охорони праці, висновок психофізіологічної експертизи;
- дані атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;
- картки обліку виданих працівникам ЗІЗ;
- інструкції з охорони праці;
- журнал реєстрації інструктажів із питань охорони праці на робочому місці;
- паспорти на верстати холодної обробки металів.

Окрім того, має бути оформлена документація, пов'язана з експлуатацією вантажопідіймальних кранів:

- дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;
- накази про допуск до роботи та посвідчення про перевірку знань із питань охорони праці в обслуговувального й ремонтного персоналу та стропальників;
- накази про призначення працівників, відповідальних за утримання обладнання у справному стані, за безпечне проведення робіт вантажопідіймальними кранами;
- наказ про призначення працівника, який здійснює нагляд за утриманням та безпечною експлуатацією обладнання;
- журнал обліку вантажопідіймальних кранів та знімних вантажозахоплювальних пристроїв;
- журнал технічних обслуговувань і ремонтів кранів;
- журнал періодичних оглядів кранів;
- журнал оглядів знімних вантажозахоплювальних пристроїв і тари;
- журнал нагляду чи паспорт обладнання;
- графіки технічного опосвідчення кранів, періодичної перевірки кранів, знімних вантажозахоплювальних пристроїв і тари.

Також слід перевірити наявність на вантажопідіймальних кранах, що перебувають в експлуатації, табличок чи написів, розміщених на видному місці, з чітко позначеними обліковим номером, вантажопідіймальністю і датою наступного часткового та повного технічного огляду**.

Контроль коштів на охорону праці

Підприємства незалежно від форм власності або фізичні особи, які використовують найману працю, мають витратити на охорону праці **не менше ніж 0,5% від фонду оплати праці** за попередній рік. На це вказує стаття 19 Закону про охорону праці.

Щоб контролювати витрачені на охорону праці кошти, рекомендовано оформити таблицю з двох колонок. У першій колонці потрібно вказати заходи з охорони праці відповідно до Переліку заходів та засобів з охорони праці, затвердженого постановою КМУ від 27.06.2003 № 994, а у другій — розмір витрат на кожен із цих заходів.

У СОП мають бути дані щодо мінімальної суми коштів, яку підприємство повинне витратити на охорону праці. Недопустимо, щоб установлену законом мінімальну суму коштів не використовували.

За порушення цієї вимоги юридична чи фізична особа **сплачує штраф** із розрахунку 25% від різниці між розрахунковою мінімальною сумою витрат на охорону праці у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період***.

** Повний технічний огляд проводять не рідше рази на 3 роки, частковий — не рідше рази на 12 місяців.

Нормативно-правові акти, що поширюються на всі підприємства

1. Закони України:

- «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII;
- «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 № 4004-XII;
- «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV;
- «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII;
- «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI.

2. Кодекси України:

Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.

3. Нормативно-правові акти КМУ:

- Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою КМУ від 17.04.2019 № 337;
- Технічний регламент знаків безпеки і захисту здоров'я працівників, затверджений постановою КМУ від 25.11.2009 № 1262;
- Порядок проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затверджений постановою КМУ від 27.09.2000 № 1465;
- Перелік професій та видів діяльності, для яких є обов'язковим первинний і періодичний профілактичний наркологічний огляд, затверджений постановою КМУ від 06.11.1997 № 1238;
- Перелік заходів та засобів з охорони праці, затверджений постановою КМУ від 27.06.2003 № 994;
- Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці, затверджений постановою КМУ від 01.08.1992 № 442;
- Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затверджений постановою КМУ від 26.10.2011 № 1107;
- Порядок проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затверджений постановою КМУ від 12.04.2017 № 257.

4. Нормативно-правові акти, перелічені в Показчику нормативно-правових актів з охорони праці:

- Правила охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями, затверджені наказом Міненергougілля від 19.12.2013 № 966 (НПАОП 0.00-1.71-13);
- Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, затверджене наказом Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 56 (НПАОП 0.00-4.11-07);
- Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15 (НПАОП 0.00-4.12-05);
- Перелік робіт з підвищеною небезпекою, затверджений наказом Держнагляд-охоронпраці від 26.01.2005 № 15 (НПАОП 0.00-2.01-05);
- Положення про розробку інструкцій з охорони праці, затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 № 9 (НПАОП 0.00-4.15-98);
- Типове положення про службу охорони праці, затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 № 255 (НПАОП 0.00-4.35-04);
- Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників, затверджені наказом МНС від 25.01.2012 № 67 (НПАОП 0.00-7.11-12);
- Вимоги безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками, затверджені наказом Мінсоцполітики від 28.12.2017 № 2072 (НПАОП 0.00-7.14-17);
- Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями, затверджені наказом Мінсоцполітики від 14.02.2018 № 207 (НПАОП 0.00-7.15-18);
- Мінімальні вимоги безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці, затверджені наказом Мінсоцполітики від 29.11.2018 № 1804 (НПАОП 0.00-7.17-18);
- Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві, затверджений наказом Держнагляд-охоронпраці від 21.12.1993 № 132 (НПАОП 0.00-6.03-93).

5. Нормативно-правові акти за наявності робіт, машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки:

- Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III;
- Постанова КМУ «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» від 11.07.2002 № 956;
- Правила охорони праці під час холодного оброблення металів, затверджені наказом Міненергосполітики від 16.10.2013 № 749 (НПАОП 0.00-1.68-13);
- Правила охорони праці під час вантажно-розвантажувальних робіт, затверджені наказом Міненергосполітики від 19.01.2015 № 21 (НПАОП 0.00-1.75-15);
- Правила охорони праці під час експлуатації вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання, затверджені наказом Мінсоцполітики від 19.01.2018 № 62 (НПАОП 0.00-1.80-18);
- Правила охорони праці під час експлуатації обладнання, що працює під тиском, затверджені наказом Мінсоцполітики від 05.03.2018 № 333 (НПАОП 0.00-1.81-18);
- Правила охорони праці під час експлуатації навантажувачів, затверджені наказом Мінсоцполітики від 27.08.2018 № 1220 (НПАОП 0.00-1.83-18);
- Порядок проведення опосвідчення електроустановок споживачів, затверджений наказом Держнаглядохоронпраці від 30.12.1999 № 258 (НПАОП 0.00-6.15-99);
- Правила охорони праці на автомобільному транспорті, затверджені наказом МНС від 09.07.2012 № 964 (НПАОП 0.00-1.62-12);
- Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів, затверджені наказом Держнаглядохоронпраці від 09.01.1998 № 4 (НПАОП 40.1-1.21-98);
- Правила експлуатації електрозахисних засобів, затверджені наказом Мінпраці від 05.06.2001 № 253 (НПАОП 40.1-1.07-01).

6. Нормативно-правові акти МОЗ:

- Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затверджений наказом МОЗ від 21.05.2007 № 246;
- Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі, затверджений наказом МОЗ та Держнаглядохоронпраці від 23.09.1994 № 263/121;
- Інструкція про профілактичний наркологічний огляд та його обов'язкові обсяги, затверджена наказом МОЗ від 28.11.1997 № 339;
- Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря від 01.12.1999 № 42 (ДСН 3.3.6.042-99);
- Граничні норми підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми, затверджені наказом МОЗ від 22.03.1996 № 59.

7. Державні будівельні норми:

ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення».

Внутрішні акти й інші документи з охорони праці, які мають бути на підприємстві

1. Документи у службі охорони праці підприємства:

- положення про систему управління охороною праці або комплект документів, що регулюють цю систему;
- положення про службу охорони праці;
- порядок забезпечення працівників засобами індивідуального захисту;
- затверджені наказами:
  - перелік робіт підвищеної небезпеки для отримання дозволу на виконання таких робіт та перелік машин, механізмів і устаткування для отримання дозволу на їх експлуатацію (за наявності);
  - перелік робіт підвищеної небезпеки, для проведення яких необхідна щорічна перевірка знань з охорони праці (за наявності);
  - перелік робіт підвищеної небезпеки, для виконання яких потрібен висновок психофізіологічної експертизи (за наявності);
  - перелік професій та видів діяльності, для яких є обов'язковим первинний і періодичний наркологічний огляд (за наявності);
  - перелік видів діяльності (робіт, професій, служби) з особливими вимогами до стану психічного здоров'я працівника (за наявності);
  - перелік необхідних інструкцій з охорони праці;
  - перелік професій, посад та видів робіт, на які мають бути розроблені інструкції з охорони праці;
  - перелік робіт підвищеної небезпеки, для виконання яких потрібен наряд-допуск (за наявності таких робіт потрібно розробити порядок оформлення нарядів-допусків);
  - перелік професій працівників, які підлягають медичним оглядам;
  - перелік видів діяльності (робіт, професій), які потребують висновку психофізіологічної експертизи;
  - програми навчання працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки, та посадових осіб підприємства;
  - програма й тривалість вступного інструктажу та конспект інструктажу;
- журнали:
  - реєстрації вступного інструктажу з охорони праці;
  - реєстрації потерпілих від нещасних випадків;
  - обліку інструкцій з охорони праці;
  - видачі інструкцій;
- матеріали аналізу, оцінки стану безпеки та гігієни праці (оцінки ризиків); акти перевірки стану охорони праці, складені комісіями підприємства; протоколи нарад у керівника підприємства; накази з питань охорони праці; угоди з охорони праці (за наявності колективного договору) та документи, що підтверджують його виконання;
- наказ про призначення постійно діючої екзаменаційної комісії з охорони праці;
- акти за формою Н-1;

- протоколи лабораторних досліджень повітряного середовища на робочих місцях та заходи з усунення виявлених перевищень ГДК* і ГДН**;
- приписи служби охорони праці з відміткою про виконання заходів.

2. Документи у виробничому структурному підрозділі (цеху):

- посадові інструкції;
- схема технологічного планування цеху;
- журнал контролю стану охорони праці цеху керівника структурного підрозділу;
- перелік осіб, які підлягають періодичним медоглядам, та висновок медичної комісії про їх допуск до роботи;
- перелік осіб, які виконують роботи підвищеної небезпеки, матеріали проходження навчання та перевірки знань, висновок психофізіологічної експертизи;
- дані атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;
- журнали обліку та оглядів, накази про призначення відповідальних осіб (за наявності вантажопідіймальних механізмів, посудин, що працюють під тиском, тощо);
- журнали контролю стану охорони праці майстра (виконроба);
- журнал реєстрації інструктажів із питань охорони праці на робочому місці;
- картки обліку виданих працівникам засобів індивідуального захисту.

3. Документи у службі енергетика:

- положення про енергетичну службу підприємства;
- наказ про призначення відповідального за справний стан і безпечну експлуатацію електрогосподарства;
- журнал обліку, перевірки та випробувань електрозахисних пристроїв;
- журнал перевірки знань з електробезпеки;
- перелік робіт, що виконуються в порядку поточної експлуатації;
- протоколи перевірки ізоляції електромереж;
- порядок виконання робіт за нарядам-допуском, розпорядженням;
- протоколи вимірювань опору розтікання струму на основних заземлювачах і заземленнях магістралей та установок;
- протоколи перевірки повного опору петлі фаза-нуль;
- акт опосвідчення стану безпеки електроустановок споживачів;
- графік планово-запобіжних ремонтів на: ревізію підстанцій; вентиляційні системи; посудини та трубопроводи, що працюють під тиском;
- паспорти на вентиляційні системи, посудини та трубопроводи, що працюють під тиском, компресори, котли, ємності для зберігання кислот, лугів тощо.

4. Документи у службі механіка:

- паспорти на обладнання, вантажопідіймальні механізми;
- графіки планово-запобіжних ремонтів на обладнання, вантажопідіймальні механізми;
- порядок виводу на ремонт та вводу в експлуатацію обладнання після ремонту.

* ГДК — гранично допустима концентрація.

** ГДН — гранично допустиме навантаження.